

Akademinio jaunimo įtrauktis į darbo rinką ir verslininkystės galimybės: kokybinis vertinimas

Straipsnyje nagrinėjamos Lietuvos akademinio jaunimo įtrauktis į darbo rinką ir verslininkystės galimybės, pasitelkiant ES ir nacionalinių jaunimo politiką reglamentuojančių dokumentų turinio analizės metodą. Kokybinio tyrimo duomenys analizuojami taikant kokybinę turinio ir fenomenologinės hermeneutikos analizę, kuria siekta suvokti ir aprašyti tiriamo fenomeno esmę.

Raktiniai žodžiai: akademinis jaunimas, jų įtrauktis į darbo rinką, verslininkystė.

The article examines the opportunities of Lithuanian students for the inclusion in the labour market and entrepreneurship invoking the content analysis of the EU and national documents governing the youth policy. Qualitative research data are analysed applying qualitative content analysis and phenomenological hermeneutic analysis, aimed at understanding and describing the substance of the phenomenon under consideration.

Keywords: students, inclusion in the labour market, entrepreneurship.

JEL Classifications: J21/I23/M13.

Įvadas

Darni socialinė raida moderniaame pasaulyje sąlygoja fundamentalių poindustrinės visuomenės vertybių, normų ir požiūrių permainas ne tik ES šalyse, bet ir Lietuvoje, ko išdavoje keičiasi ir jaunimo, kaip

visuomenės dalies, projekcija į gyvenimo ir darbo kokybę. Viena jautriausių socialinių grupių yra akademinis jaunimas¹, kurio integracija į darbo rinką tampa bene aktualiausia šių dienų ekonomine – socialine – politine problema.

Nors užimtumas yra vienas iš

Nida KVEDARAITĖ – dr. doc., socialiniai mokslai (edukologija); KTU Panevėžio institutas. Adresas: Nemuno g. 33, Panevėžys; tel./fak.: 00 370 45 570030; el. paštas: nida.kvedaraite@ktu.lt. Mokslinių interesų sritys: besimokanti organizacija, savivaldus mokymasis, žmogiškųjų išteklių vystymas, jaunimo užimtumas, judumas.

Aušra REPEČKIENĖ – dr. doc., technologijos mokslai (chemijos inžinerija); KTU Panevėžio institutas. Adresas: Nemuno g. 33, Panevėžys; tel./faks.: 00 370 45 570030; el. paštas: ausra.repeckiene@ktu.lt. Mokslinių interesų sritys: jaunimo užimtumas, judumas, žmogiškųjų išteklių vadyba, kultūrinės įvairovės studijos.

Rasa GLINSKIENĖ – dr. doc., socialiniai mokslai (ekonomika); KTU Panevėžio institutas. Adresas: Nemuno g. 33, Panevėžys; tel./faks.: 00 370 45 570030; el. paštas: rasa.glinskiene@ktu.lt. Mokslinių interesų sritys: jaunimo užimtumas, judumas, rinkotyra.

Renata ŽVIRELIENĖ – dr. doc., socialiniai mokslai (vadyba ir administravimas); KTU Panevėžio institutas. Adresas: Nemuno g. 33, Panevėžys; tel./faks.: 00 370 45 570030; el. paštas: renata.zvireliene@ktu.lt. Mokslinių interesų sritys: žmogiškųjų išteklių valdymas, santykių marketingas, vartotojų išlaikymas, vertės vartotojui kūrimas.

svarbiausių jaunų asmenybių tobulėjimą lemiančių veiksnių, ištraukimo į darbo rinką ir/ar nedarbo klausimai Lietuvos viešojoje erdvėje dažniausiai pradedami svarstyti kasmet birželio-liepos mėnesiais, kai akademinis jaunimas baigia aukštąsias mokyklas (universitetus ir kolegijas) ir bando integruotis į darbo rinką. Į diskusijas pirmiausia ištraukia politikai, ministerijų atstovai, vėliau – darbo rinkos specialistai, tyrėjai, aukštųjų mokyklų atstovai, mokslininkai, verslininkai, o joms nuslūgus, jaunimo nedarbo problemos lieka tyrėjų ir viešosios politikos vykdytojų dispozicijoje.

Strategija „Europa 2020“ ir jos iniciatyva „Judus jaunimas“ bei Lietuvos užimtumo ir darbo rinkos politika ypatingą dėmesį skiria jaunimo užimtumui ir sėkmingos integracijos į darbo rinką plėtojimui, siekiant, kad per keturis mėnesius po mokyklos baigimo ar bedarbystės jaunuoliai iki 25 metų gautų kokybiško darbo pasiūlymą, jiems būtų sudarytos tęstinio mokymosi, gamybinės praktikos ar stažuocių galimybės, taip skatinant jaunus žmones būti ne socialinės paramos gavėjais, bet ieškoti galimybių patiems užsidirbti ar net kurti verslą. Visgi, Lietuvos mokslininkų (Paulavičius, Kocai, 2004; Pocius, Zabaraukaitė, 2005; Okunevičiūtė-Neverauskienė, Gruževskis, Pocius, Moskvina, 2007; Beržinskienė, Rudytė, 2008; Lazutka, 2010; Guščinskienė, Čiburienė, 2011), atliktų jaunimo užimtumo tyrimų rezultatai atskleidžia, kad dalis jaunų žmonių nesugeba įsitvirtinti darbo rinkoje dėl žemos kvalifikacijos ir nedidelės darbo patirties, o akademiniam jaunimui integruotis į darbo rinką trukdo atotrūkis tarp mokslo teikiamų teorinių žinių ir darbdavių poreikių. To priežastys yra siejamos su švietimo sistemos netolygumais, sudė-

tingu perėjimo nuo mokymosi prie darbo mechanizmu, darbo rinkos susiskaidymu.

Kitas, ne mažiau reikšmingas aspektas – akademinio jaunimo verslininkystė. Europos Komisijos komunikate „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis) teigiama, kad svarbi verslumo varomoji jėga yra savarankiškas darbas, galintis padėti kurti darbo vietas bei vertinga galimybė akademiniam jaunimui pritaikyti švietimo institucijose įgyjamus įgūdžius praktikoje ir dirbti labiausiai patinkantį darbą. Verslininkystės pradžios rėmimas yra viena iš aktyvių darbo rinkos priemonių, įgalinančių stiprinti Lietuvos akademinio jaunimo įsitraukimą į darbo rinką.

Tačiau verslumas, ir jam kaip asmens savybei priskiriami bruožai, apima gana daug aspektų – nuo asmeninių savybių, gebėjimų ir kompetencijų iki visuomenėje susiformavusio požiūrio į verslą, verslumą ir verslininkus. Todėl, puoselėjant aukštųjų mokyklų studentų verslumu grindžiamą mąstyseną, viena vertus, reikalinga diskutuoti apie efektyvias finansines rėmimo priemones, sudarančias prielaidas sėkmingai nuosavo verslo kūrimo pradžiai. Kita vertus, kaip pažymima Geriausios tvarkos projekte „Profesinis rengimas ir verslumas“, Ekspertų grupės galutinėje ataskaitoje (2009), reikalinga skatinti jaunuolių verslauti reikalingų savybių bei gebėjimų ugdymą, domėjimąsi verslininko profesija ir ieškoti galimybių sėkmingai nuosavo verslo kūrimo pradžiai. Pastarųjų siekinių išeities taškas yra pačių jaunuolių požiūris ir nuostatos į verslininkystę bei jų patirtis ketinant kurti/kuriant verslą.

Mokslinėje erdvėje visuotinai pripažįstama, kad užimtumas ir verslininkystė yra vieni iš svarbiausių veiksnių, įtakančių pokyčius šalies ekonomikoje, tačiau Lietuvoje stokojama išsamesnių jaunimo, o ypač akademinio jaunimo, įtraukties į

darbo rinką ir verslininkystę mokslinių tyrimų. Ir nors Lietuvoje bandoma spręsti akademinio jaunimo užimtumo klausimus ir ieškoti įsitraukimo į darbo rinką bei verslininkystę lengvinančių priemonių, taip sprendžiant jų nedarbo problemas, tačiau strateginių sprendimų analizei skiriama nepakankamai dėmesio. Tai atskleidžia, kad ši **problema** vis dar išlieka reikšminga ir aktuali šalies ir visuomenės raidos kontekste dėl jos daugiaspekčio ir dinamiško pobūdžio, kurios sprendimas reikalauja ieškoti atsakymų į šiuos **probleminius klausimus**: kaip įtraukti jaunimą į darbą rinką? Kaip skatinti jaunimo verslininkystę?

Tyrimo objektas – akademinio jaunimo įtrauktis į darbo rinką ir verslininkystę.

Tyrimo tikslas – ištirti akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką ir verslininkystės galimybes, taikant kokybinio tyrimo metodą.

Tyrimo metodai: nacionalinių jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų bei ES jaunimo politikos teisinį pagrindą sudarančių sutarčių, programų ir komunikatų kokybinei analizei pasitelktas turinio analizės metodas. Kokybinio tyrimo duomenys analizuojami taikant kokybinę turinio ir fenomenologinės hermeneutikos analizę.

Empirinio tyrimo metodika

Tyrimo duomenų rinkimo bei analizės procedūros ir metodai. Siekiant atskleisti akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką ir verslininkystės galimybes, atliktas kokybinis tyrimas ir pasitelktas nacionalinių jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų bei ES jaunimo politikos teisinį pagrindą sudarančių

sutarčių, programų ir komunikatų *turinio analizės metodas*.

Mokslininkai (Ahmed, 2010; McCulloch, 2011) pažymi, kad kokybinė turinio analizė turi būti sisteminga ir atitinkamai struktūruota, todėl siekiant užtikrinti tyrimo duomenimis paremtų išvadų kokybę, svarbu yra nuosekliai laikytis tam tikrų *dokumentinio tyrimo proceso taisyklių arba dokumentų turinio analizės logikos*.

Kokybinė turinio dokumentų analizė atlikta vadovaujantis K. D. Bailey (1994) išskirtais turinio analizės etapais: dokumentų atrinkimas analizei, kurio metu pasirinkti svarbiausi jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojantys dokumentai; kategorijų (bendriausių loginių sąvokų) turinio nustatymas, kuris atstovavo atskirus kintamuosius, orientuotus į kokybinio tyrimo tikslą; turinio (prasminiu požiūriu) vieneto išskyrimas, kuriuo pasirinktas sakinytis arba pastraipa; įvertinimas, ar tiriama kategorija, yra, ar ne (buvimo ar nebuvimo nustatymas).

Rengiantis tyrimui, esminė duomenų rinkimo ir analizės procedūra yra *dokumentų atranka*. Dokumentiniai šaltiniai sisteminiėmis grupėmis skirstomi skirtingu pagrindu, nes tai yra dokumentai, liudijantys socialinę tikrovę ir nuomones, požiūrius į ją, kaip rašytiniai tekstai (Bruzgelevičienė, 2007). *Tyrimo dispozuota pirminiais, oficialiais, rašytiniais dokumentiniais šaltiniais* – nacionaliniais jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančiais dokumentais (Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programa; Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 m. priemonių planas; Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programa; Jaunimo galimybių plėtros (2007–2012 m.) strategijos projektas ir kt.) bei ES jaunimo

politikos teisinį pagrindą sudarančiomis sutartimis, programomis ir komunikatais (Europos Komisijos Jaunimo politikos baltoji knyga; Europos Komisijos komunikatas „Judus jaunimas“; Europos Komisijos komunikatas „ES jaunimo strategija. Investicijos ir galimybių suteikimas. Atnaujintas atvirasis koordinavimo metodas, taikomas sprendžiant jaunimo problemas ir suteikiant jiems daugiau galimybių“; Europos Komisijos komunikatas – Europos jaunimo pakto įgyvendinimas ir aktyvaus pilietiškumo skatinimas ir kt.).

Dokumentai yra unikalios ir įvairiapusės informacijos apie socialinius reiškinius ir procesus nešėjai, todėl svarbu rasti tokius metodus, kurie užtikrintų šios informacijos analizės patikimumą, interpretuojant dokumentų turinį suderinus su tyrimo tikslais (McCulloch, 2011). Pagal B. Bitiną (2005), atskirti kokybinių duomenų rinkimo ir analizės fazių neįmanoma, nes kokybinių duomenų analizė prasideda jų rinkimu. Jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų analizei pasirinktas *santykinai nestruktūruotas ir nekiekybinis analizės tipas* dar vadinamas kokybine ar tradicine analize (Juodaitytė, Kazlauskienė, Šaparnytė ir kt., 2006).

Kokybinio tyrimo rezultatai analizuojami pasitelkiant fenomenologinės hermeneutikos ir kokybinę turinio analizę, siekiant suvokti, apibūdinti ir aprašyti fenomeno esmę, remiantis tam tikrais požiūriais (Kvale, 1996; Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008).

Jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų (teksto) dekodavimui, analizei ir interpretacijai panaudotas *kokybinės turinio analizės metodas*, kuriuo siekta išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus, t. y. išsiaiškinti akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką ir verslininkystės galimybes,

tirti įvairių teksto elementų ryšius tiek vieno su kitu, tiek su visa informacijos apimtimi. Kokybinės turinio analizės rezultatai neinterpretuojami kiekybiškai, nenaudojama statistinė analizė, nes šios analizės esmė – interpretacinio metodo taikymas (Žydzūnaitė, 2005).

Kokybinė duomenų analizė atliekama naudojant *hermeneutinį metodą*, kurio tikslas yra pasiekti validų ir priimtina tekstą prasmės supratimą (Kvale, 1996; Husserl, 2005; Creswell, 2007). Analizuojant ES ir nacionalinio lygmens jaunimo politikos strateginius dokumentus, nustatytos atitinkamos kategorijos ir subkategorijos, charakterizuojančios akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką ir verslininkystės galimybes.

Tyrimo išnagrinėta 11 ES ir nacionalinio lygmens jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų.

Empirinio tyrimo rezultatai

Europos Komisijos Komunikatuose „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (KOM(2010) 2020) ir „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477) bei nacionaliniame lygmenyje jaunimo politiką reglamentuojančiuose dokumentuose (Ilgalaikė jaunimo politika (2010–2018 m.), Jaunimo galimybių plėtros (2007 m.) strategijos projektas, Ilgalaikė nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programa ir kt.) jaunimo nedarbas įvardijamas kaip nepriimtina didelis lyginant su kitomis darbingo amžiaus grupėmis, dauguma jaunimo dirba ne pagal įgytą specialybę, nors darbas jų tarpe vertinamas kaip didžiausia vertybė, o vienas esminių socialinių siekių yra sėkmingas įsitraukimas į darbo rinką. Visgi, Europos Komisijos Jaunimo politikos baltojoje knygoje

(KOM(2001) 681) išryškėja nevyriausy-
binių organizacijų susirūpinimas – „*vis
dažniau jaunimas samdomas nepastoviam
ir nepakankamai apsaugotam darbui, pa-
vyzdžiui, jauni žmonės atlieka studentiškus,
sezoninius, mokomuosius darbus, su jais
sudaromos trumpalaikės arba terminuotos
sutartys*“. Tai rodo, kad jaunimas gana daž-
nai yra išnaudojamas, gauna mažą atlygį
už darbą ir nukenčia nuo nelaimingų atsi-
tikimų darbe.

Pastebėta ir tai, kad visoje Europoje
jaunimo procentas yra per didelis tam ti-
kruose darbuose (pvz., greito maisto res-
toranuose, kurjerių tarnybose, paslaugų
sektoriuje ir t. t.) ir tam tikrose naujai atsi-
radusiose veiklose (nuotolinis darbas, dar-
bas namie). Būtent šiuose sektoriuose tra-
dicinis socialinis dialogas tarp socialinių
partnerių yra nepakankamai išplėtotas, o
darbo sąlygos mažiau reglamentuojamos
sutartimis. Todėl, būtina keisti šią ydingą
susiklosčiusią situaciją ir kaip pažymima
Europos Komisijos komunikate „Judus
jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis)
„*daugiausia dėmesio skirti absolventų gebė-
jimo įsidarbinti didinimui, judumo skatini-
mui...*“.

Ekonominės migracijos reguliavimo
strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių
2007–2008 m. plane taip pat išryškėja po-
žiūris, kad į šalies pramonės ir ūkio pro-
blemų sprendimą, taip užtikrinant darbo
rinkos pasiūlos atitikties paklausai siekį,

vis daugiau ir plačiau bus įtraukiami aka-
deminio pasaulio atstovai, o ypatingai stu-
dijuojantis jaunimas. Todėl Jaunimo gali-
mybių plėtros (2007–2012 m.) strategijos
projekte itin akcentuojamas siekis – „*<...>
skatinti jaunimo integraciją į darbo rinką*“,
o Nacionalinėje jaunimo verslumo ug-
dymo ir skatinimo 2008–2012 m. progra-
moje numatoma vizija: „*sudarytos sąlygos
kurti ir įgyvendinti naujas, tobulinti esamas
jaunimo verslumo skatinimo priemones
Lietuvoje, <...> pagausės verslaus jaunimo
ir jaunimo verslo įmonių*“.

ES ir nacionalinių jaunimo politiką re-
glamentuojančių teisės aktų ir strateginių
dokumentų kokybinės turinio analizės
pagrindu identifikuotos **akademinio jau-
nimo įtraukties į darbo rinką galimybių**
subkategorijos: *jaunimui palankios aplin-
kos kūrimas, bendradarbiavimo stiprinimas
su socialiniais partneriais, savanorystė bei
aktyvios darbo rinkos politikos priemonės*
(1 lentelė).

Kokybinės subkategorijos „Jaunimui
palankios aplinkos kūrimas“ turinys tie-
siogiai siejasi su Nacionalinės jaunimo
politikos 2011–2019 m. plėtros progra-
mos strateginiu tikslu – „*sukurti palankią
aplinką (sąlygas) jauno žmogaus vertingam
gyvenimui ir saviraiškai Lietuvoje*“ bei su
Nacionalinės jaunimo politikos 2011–
2019 m. plėtros programos įgyvendinimo
2011–2013 m. priemonių plano pirmuoju
tikslu – „*užtikrinti geresnes jaunimo*

1 lentelė

Akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką teiginių kategorizacija

Kategorija	Teiginių skaičius (n)	Subkategorija
Akademinio jaunimo įtrauktis į darbo rinką	23	Jaunimui palankios aplinkos kūrimas
	19	Bendradarbiavimo stiprinimas su socialiniais partneriais
	32	Savanorystė
	11	Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės

užimtumo galimybes – skatinti ekonominių ir socialinių verslumą, sudaryti palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje ir derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus; skatinti jaunimą pritaikyti savo įgytus gebėjimus Lietuvoje“.

Analizuojant pastaruosius tikslus, išryškėja poreikis kuo veiksmingiau tobulinti Lietuvos švietimo sistemą, kad ji padėtų asmenims įgyti šiandieniniam gyvenimui reikalingų žinių, gebėjimų, įgūdžių, daugiau dėmesio skiriant neformaliajam jaunimo ugdymui, nes kaip pažymima Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programoje *„dėl kultūrinių, istorinių, socialinių priežasčių iki šiol daugiausia dėmesio skiriama formaliojo švietimo sričiai. Jaunimo neformalusis ugdymas Lietuvoje nėra išplėtotas, jis atlieka tik formaliojo ugdymo papildymo funkciją“.*

„Bendradarbiavimo stiprinimas su socialiniais partneriais“ kokybinės subkategorijos turinys atskleidžia šią veiklą kaip vieną iš prioritetų ne tik ES, bet ir Lietuvos jaunimo socialinėje politikoje. Europos Komisijos komunikate „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis) teigiama, jog *„jaunimo užimtumo politiką vykdo visos valstybės narės, o prasidėjus krizei daugelis iš jų ėmėsi ir papildomų veiksmų glaudžiai bendradarbiaudamos su socialiniais partneriais“*, kurie šiame dokumente įvardijami kaip: švietimo ir mokymo institucijos, socialinės apsaugos ir profesinio orientavimo tarnybos, profesinės sąjungos ir darbdaviai. Europos Komisijos komunikate „Naujas postūmis Europos bendradarbiavimui profesinio mokymo srityje, siekiant paremti strategiją „Europa 2020“ (KOM(2010) 296 galutinis) taip pat pažymimas ES valstybių narių vaidmuo *„bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir įtraukiant regionines ir vietos institucijas, profesinio mokymo paslaugų teikėjus,*

mokytojus ir instruktorius bei besimokančiuosius visuose lygmenyse“ ir pabrėžiamas siekis – užmegzti glaudžią partnerystę su verslo sektoriumi. Nacionaliniame lygmenyje išryškėja mokslo ir švietimo institucijų, karjeros planavimo institucijų, profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo poreikis, idant jaunimas, palikęs švietimo sistemą, kuo greičiau susirastų pirmąjį darbą.

Kokybinės subkategorijos „Savanorystė“ turinys atskleidė šį fenomeną kaip svarbų instrumentą jaunimo užimtumo ir galimybių bei mokymosi visą gyvenimą strategijose. Jaunimui, neturinčiam darbo patirties, savanorystė gali būti puiki alternatyva ugdyti gebėjimus, nes kaip pažymima Nacionalinėje jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programoje, *„būdamas savanoriu, jaunas žmogus įgyja bendravimo ir bendradarbiavimo patirties, taip pat ugdoma ir jo dalykinė kompetencija, kuri vėliau padeda tiek integruojantis į darbo rinką, tiek plėtojant darbinę veiklą“.*

Visgi, ES ir nacionaliniuose jaunimo politiką reglamentuojančiuose teisės aktuose išryškėjo probleminės su jaunimo savanoriavimu susijusios sritys. Europos Komisijos Jaunimo politikos baltojoje knygoje (KOM(2001) 681) akcentuojama, kad jaunimui savanoriška tarnyba paprastai nėra lengvai prieinama, todėl dar nėra pakankamai pripažinta ir populiari, nors *„jaunimas pageidauja, kad tokios rūšies plati patirtis būtų pripažinta ir finansišškai remiama“.* Nacionaliniu lygmeniu savanoriškas darbas taip pat dar nėra pripažįstamas kaip galimybė jaunam žmogui tobulėti, įvardijama savanorių stygiaus problema, kadangi jaunimas nėra motyvuotas imtis veiklos, už kurią nebus atlyginta, todėl Jaunimo galimybių plėtros (2007–2012 m.) strategijos projekte pažymima, kad 2007 m. *„savanoriškoje, neatlygintoje veikloje yra*

dalyvavę tik 26,4 % jaunimo“. Be to, Nacionalinėje jaunimo politikos 2011–2019 m. plėtros programoje išryškėja „vis dar nepakankamai reglamentuojama nevyriausybinų organizacijų veikla, joms nenustatyti vienodi standartai, nėra nusistovėjusių savanoriškos veiklos tradicijų, savanorystę reglamentuojančio įstatymo“.

Vertinant jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje situaciją, Europos Komisijos komunikate – Europos jaunimo pakto įgyvendinimas ir aktyvaus pilietiškumo skatinimas (KOM(2005) 206 galutinis) teigiama, kad „jaunimo savanoriško darbo, kaip dalyvavimo ES ir asmeninio tobulėjimo priemonės, stiprinimas išlieka politiniu tikslu“, o Europos Komisijos komunikate „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis) pažymima, kad „2011 m. paskelbti Europos savanoriškos veiklos metai“, visoms ES valstybėms narėms iškelti siekiai: „vykdyti savanoriškąją tarnybą vietoje, nacionaliniu ir Europos lygiu“ (Europos Komisijos Jaunimo politikos baltoji knyga, 2001), „skatinti savanorišką veiklą siekiant sustiprinti jaunimo, kaip atsakingų piliečių, solidarumą ir dalyvavimą“ (Europos Komisijos komunikatas Tarybai dėl su jaunimu susijusių Europos politikos krypčių Europos jaunimo reikalų sprendimas..., 2005), „remti jaunimo dalyvavimą savanoriškoje veikloje <...> informuojant apie savanoriškos veiklos naudą, pripažįstant savanorišką veiklą neformaliojo švietimo forma ir sudarant savanoriška veikla užsiimančio jaunimo tarpvalstybinio judumo sąlygas“ (Europos Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonominės ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES jaunimo strategija..., 2009), idant savanoriška veikla jaunimui taptų įprastu dalyku.

Kokybinės turinio analizės pagrindu išryškintos kokybinės subkategorijos

„Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės“ turinys atspindi tiek ES, tiek Lietuvos jaunimo užimtumo politikos siekinius, kurie įgalintų užtikrinti sėkmingesnę jaunimo integraciją į darbo rinką ir didesnę jaunimo užimtumą. Remiantis Europos Komisijos komunikatu „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis), ES remiama „Jaunimo garantijų“ iniciatyva, kuria „siekiama užtikrinti, kad jaunuoliai dirbtų, mokytųsi arba kad jiems būtų taikomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės“, tačiau veiksmingų darbo rinkos priemonių pritaikymas reiškia, kad „išmokas gautų tik tie jaunuoliai, kurie aktyviai ieško darbo arba toliau mokosi“. Tame pačiame dokumente minimos ir kitos priemonės, kaip antai: Europos socialinis fondas (ESF) – pagrindinė ES finansinė priemonė, kuria remiamas jaunimo užimtumas, „Progress“ ar naujoji Europos mikrofinansų priemonė bei nacionalinis ir regioninis finansavimas ir kt.

Tuo tarpu Europos Komisijos Jaunimo politikos baltojoje knygoje (KOM(2001) 681) pateikta jaunimo nuomonė, kuria remiantis, yra siūlomos tokios jaunimo užimtumo didinimo priemonės ir būdai: „trumpinti darbo laiką arba panaudoti sutrumpintą darbo laiką žmonėms padėti integruotis į darbo rinką, nustatyti minimalias pajamas ir finansinę paramą, skirtą studijoms užbaigti, vykdyti geresnes ir platesnes viešojo užimtumo programas“. Lietuvoje, kaip deklaruojama Valstybės ilgalaikėje raidos strategijoje, taip pat numatomos įgyvendinti „aktyvios darbo rinkos politikos priemonės“, nors 2006 m. šalyje išlaidos aktyvioms darbo rinkos politikos priemonėms, kaip vienam svarbiausių užimtumo politikos įgyvendinimo mechanizmų, sudarė mažesnę negu kitose ES šalyse, valstybės skiriamų lėšų užimtumo priemonėms dalį.

Akademinio jaunimo verslininkystės galimybių teiginių kategorizacija

Kategorija	Teiginių skaičius (n)	Subkategorija
Akademinio jaunimo verslininkystės galimybės	16	Savarankiškas darbas
	29	Verslumo ugdymas
	10	Parama jaunimo verslo pradžiai ir plėtrai

Kokybinė kategorija – *akademinio jaunimo verslininkystės galimybės*, sąlygota verslumo skatinimo visų lygių, o ypač aukštojo mokslo įstaigose svarbos, verslumą šiuolaikinėje visuomenėje traktuoja kaip vieną iš esminių ekonomikos augimo varomųjų jėgų. Lietuva minima kaip šalis, sėkmingai taikanti verslumo ugdymą mokyklose, tačiau nėra tarp aukštojo mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo lyderių, o tai, kaip pažymima Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programoje, sąlygoja tokios priežastys: „nėra visa apimančio požiūrio į jaunimo verslumo skatinimą, t. y. švietimo, darbo rinkos, žemės ūkio, profesinio orientavimo, smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo priemonės nėra suderintos taip, kad galėtų stiprinti viena kitos poveikį“, o „smulkiojo ir vidutinio verslo skatinimo priemonės nepakankamai sistemingai padeda gerinti verslo sąlygas“. Todėl, ši kokybinė kategorija bene dažniausiai atsispindi tiek ES, tiek ir Lietuvos jaunimo politiką reglamentuojančių dokumentų strateginiuose tiksluose, uždaviniuose bei vizijose.

Jaunimo politiką reglamentuojančių nacionalinių ir ES dokumentų pagrindu išskirtos tokios *akademinio jaunimo verslininkystės galimybių* subkategorijos: *savarankiškas darbas, jaunimo verslumo ugdymas bei parama jaunimo verslo pradžia ir plėtrai* (2 lentelė).

Kokybinės subkategorijos „Savarankiškas darbas“ turinys atskleidžia šią veiklą

kaip svarbią jaunimo verslumo varomąją jėgą, kuri gali padėti kurti darbo vietas. Remiantis Europos Komisijos komunikatu „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis), „*savarankiškas darbas – vertinga galimybė jaunuoliams pritaikyti įgūdžius praktikoje ir dirbti tokį darbą, koks labiausiai patinka*“. Todėl, puoselėjant verslumu grindžiamą mąstyseną ir tinkamą švietimo sistemų požiūrį į verslumą reikia skatinti jaunuolių domėjimąsi verslininkyste ir galimybe siekti verslininko karjeros.

ES ir Lietuvos jaunimo politiką reglamentuojančių dokumentų teiginių subkategorizavimas atskleidė, kad savarankiškas darbas yra suvokiamas kaip siekis – suteikti daugiau galimybių jaunimui „*įgyti verslininkystės patirties ir atitinkamai juos remti – padėti rengti verslo planus, gauti pradinį kapitalą ir konsultuoti veiklos pradžioje*“ (Europos Komisijos komunikatas „Judus jaunimas“, 2010).

Tuo tarpu Lietuvos Jaunimo galimybių plėtros (2007–2012 m.) strategijos projekte akcentuojama ES vykdoma programa „Veiklus jaunimas“, kuri „remia savarankišką darbą užsienyje, jaunimo tarptautinius mainus ir vietos jaunimo grupių iniciatyvas“. Pastarasis fragmentas suponuoja požiūrį, kad savarankiškas darbas, kaip viena iš akademinio jaunimo verslininkystės galimybių, turi būti skatinamas ne tik ES, bet ir nacionaliniu, regioniniu, vietos lygiu, daugiau dėmesio skiriant, kaip teigiama Europos Komisijos Jaunimo politikos baltojoje knygoje (KOM(2001) 681),

„švietimui ir mokymui verslininkystės klausimais, rengimui dirbti savarankiškai, tikslinėms jauniems (potencialiems) verslininkams skirtoms paslaugoms ir jų mokymui <...> kurie padeda rengti jaunimą verslo iniciatyvai ir savarankiškai veiklai“. Svarbų vaidmenį čia atlieka valstybinės darbo biržos, informuojančios ir konsultuojančios darbo ieškančius jaunuolius apie verslininkystės ir savarankiško darbo galimybes.

ES ir nacionaliniuose jaunimo politiką reglamentuojančiuose dokumentuose ypatingas dėmesys fokusuojamas į jaunimo verslumo ugdymą, ir nors dar 2008 m. imtasi konkrečių verslumo skatinimo aukštajame moksle veiksmų, tačiau ES mastu pripažįstama, kad tai naujas reiškinys ir verslumo skatinimo praktika, sėkmingai taikoma mokyklose ir profesiniame mokyje, turėtų būti refleksyviai įgyvendinama ir aukštajame moksle. Lietuvos kontekste jaunimo verslumo ugdymo spragų pastebima dar daugiau. Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programoje pažymima, kad iki šiol yra „nepakankamas jaunimo ir visuomenės supratimas apie verslą, jo galimybes, žinių ir įgūdžių jį pradėti stoka“, „tinkamos pagalbos jaunimo verslo pradžiai ir plėtrai stoka“ bei „veiksmų, skatinančių verslumą, koordinavimo ir priežiūros nebuvimas“. Be to, kaip teigiama Geriausios tvarkos projekte „Profesinis rengimas ir verslumas“, Ekspertų grupės galutinėje ataskaitoje (2009), „verslumas nėra įtrauktas į mokymo sistemas, ribotas studijuojančių aktyvumas, neveiksmingi mokymo metodai, praktinių įgūdžių stoka, per maža dėstytojų kompetencija, neįtraukti verslo atstovai“. Todėl, nepaisant egzistuojančių į verslumo skatinimą nukreiptų nacionalinių dokumentų, kuriuose nurodyta integruoti verslumą į programas, jaunimo verslumo gebėjimas ugdomas nepakankamai.

Tai iliustruoja, kad viena vertus, jaunimo „Verslumo ugdymo“ kokybinė subkategorija gali būti aiškinama kaip viena iš „silpnųjų“, kita vertus, ES ir Lietuvos jaunimo politiką reglamentuojančiuose dokumentuose ji atsispindi kaip siekiama – skatinti jaunas žmones aktyviau dalyvauti versle, sukuriant nuoseklia, efektyviai veikiančią jaunimo atsakingo verslumo ugdymo sistemą, kuri remsis naujų verslumo ugdymo metodikų, orientuotų į praktinį ir visuotinį jaunimo verslumo ugdymą, neformaliojo ugdymo rėmimo, palankios verslui visuomenės nuomonės formavimo priemonių kompleksu. Nes, remiantis Europos Komisijos komunikatu „ES jaunimo strategija“ (KOM(2009) 200 galutinis), „verslumo ugdymas turėtų būti vertinamas kaip priemonė, padedanti stiprinti verslininkystę, ekonomiką, kurti darbo vietas, gerinti verslumo įgūdžius, skatinti pilietinį aktyvumą, savarankiškumą ir savivarbą“.

Tinkama pagalba jaunimo verslo pradžiai bei plėtrai yra svarbi ir susijusi su parama smulkiajam ir vidutiniam verslui, nes jaunimo steigiamos įmonės dažnai būna labai mažos, mažos arba vidutinės, turinčios teisę į atitinkamą paramą. Teikiant paramą jaunimui, reikia ir specifinių priemonių, nes jaunimas neturi patirties, dažniausiai – nė pradinio kapitalo ar verslo idėjos.

Visgi, kokybinės dokumentų turinio analizės pagrindu išryškintos subkategorijos „Parama jaunimo verslo pradžiai ir plėtrai“ turinys atskleidžia esminę jaunimo verslumą stabdančią problemą – paramos verslo pradžiai stoka, todėl vienas iš studentų verslumo skatinimo būdų yra prieinamais metodais pateikti informaciją apie paramą verslui ir konkrečius argumentus, kad kurdami verslą Lietuvoje, jie sulauks tinkamos valstybės paramos.

Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programoje teigiama, kad *„jaunimo verslui pradėti itin reikšmingos priemonės yra finansinė parama verslo pradžiai ir paskolų garantijos, specializuoti paskolų fondai, lengvatinės paskolos, mokesčių lengvatos jaunimo verslui“*, nors pastaruoju metu tiek ES, tiek Lietuvoje taikomos lengvatos nėra pakankamai orientuotos į jaunų žmonių verslą.

Reaguojant į susidariusią nepalankią jaunimo verslininkystės galimybių situaciją, Europos Komisijos komunikate „Judus jaunimas“ (KOM(2010) 477 galutinis) numatyti svarbiausi nauji veiksmai: *„taikydama Europos „Progress“ mikrofinansų priemonę ES skatins potencialius jaunuosius verslininkus aktyviau naudotis parama. Norintiems pradėti ar tęsti verslą, tačiau neturintiems galimybių pasinaudoti įprastine kreditų rinka, asmenims ši priemonė padės gauti mikrokreditus“*. Be to, daugelyje valstybių narių jauni smulkieji verslininkai, norintys gauti mikrokreditą pagal minėtą priemonę, taip pat galės pasinaudoti konsultavimo ir orientavimo paslaugomis, finansuojamomis iš ESF lėšų. Nacionalinėje jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 m. programoje taip pat išryškėja siekiai *„teikti paramą ir skatinti jaunimo bei jaunųjų ūkininkų verslo pradžių ir plėtrą“*.

Apibendrinant galima teigti, kad nacionalinių jaunimo politiką ir galimybių plėtrą reglamentuojančių dokumentų bei ES jaunimo politikos teisinį pagrindą sudarančių sutarčių, programų ir komunikatų kokybinė analizė atskleidė akademinio jaunimo verslumo mąstysenos tobulinimo poreikį, kuris tiesiogiai siejasi tiek su asmenybės tobulinimusi, tiek ir su novatoriško verslo pradžia. Kita vertus, ES ir Lietuvos užimtumo bei darbo rinkos politika ragina Europos šalis bendradarbiauti ir keistis

gerąja verslumo skatinimo patirtimi, ypatingą dėmesį skiriant aukštosios mokykloms, kurios tampa tiltu, jungiančiu ne tik aukštųjų mokyklų studentų verslumo, kaip strategiškai reikšmingo gebėjimo, ugdymą, bet ir sėkmingą jų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką.

Išvados

Užimtumo problema Europos Sąjungoje pastaraisiais metais įvardijama kaip viena iš aktualiausių socialinių – ekonominių problemų, neatsiejama nuo vienos jautriausių visuomenės grupių – jaunimo, kuriam skiriamas išskirtinis dėmesys, siekiant sudaryti sąlygas įsidarbinti pirmą kartą, įsitvirtinti darbo rinkoje ir aktyviai joje dalyvauti. Diskutuojant apie Lietuvos akademinio jaunimo užimtumą ir dalyvavimą darbo rinkoje taip pat pabrėžiamas vienas esminių aspektų – nedarbas, kurio lygį, šalia ekonominių – socialinių veiksnių ir sumažėjusios darbo paklausos, sąlygoja jų išsilavinimo ir profesinės patirties, praktinio pasirengimo stoka. Todėl pastaraisiais metais žymus akademinio jaunimo užimtumo sumažėjimas darbo rinkoje kelia būtinybę ieškoti aukštųjų mokyklų studentų perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką problemos sprendimo būdų.

ES, o taip pat ir Lietuvos užimtumo bei darbo rinkos politika ypatingą dėmesį skiria jaunimo, o ypač akademinio jaunimo, įtraukties į darbo rinką ir užimtumo politikai, pripažįstant, jog esminiai visų ES valstybių narių siekiai turi būti orientuoti į aukštųjų mokyklų studentų turimo potencialo panaudojimo galimybes, palankių sąlygų dalyvauti darbo rinkoje sudarymą ir verslumo įgūdžių tobulinimą, aktyvų jų dalyvavimą visuomeniniame ir valstybės gyvenime, į ekonominių ir socialinių jų

verslumo ugdymą ir skatinimą, gebėjimą imtis savarankiško užimtumo.

ES ir nacionalinių jaunimo politiką reglamentuojančių teisės aktų ir strateginių dokumentų kokybinės turinio analizės pagrindu identifiukuotos šios akademinio jaunimo įtraukties į darbo rinką galimybės: jaunimui palankios aplinkos kūrimas, bendradarbiavimo stiprinimas su socialiniais partneriais, savanorystė bei aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. Tuo tarpu akademinio jaunimo verslininkystė

atskleidžia verslumo skatinimo visų lygių, o ypač aukštojo mokslo įstaigose svarbą, verslumą šiuolaikinėje visuomenėje suvokiant kaip vieną iš esminių ekonomikos augimo varomųjų jėgų. Dokumentų pagrindu išskirtos akademinio jaunimo verslininkystės galimybės: savarankiškas darbas, jaunimo verslumo ugdymas bei parama jaunimo verslo pradžiai ir plėtrai.

Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. SIN-12/2012).

Išnašos

¹ Šio tyrimo darbinėje apibrėžtyje naudojama akademinio jaunimo sąvoka apibūdina aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) studentus, studijuojančius laipsnį suteikiančiose studijose.

Literatūra

- Ahmed, J. U. (2010). Documentary Research Method: New Dimensions // *Indus Journal of Management & Social Sciences*. Vol. 4, No. 1, pp. 1-14.
- Bailey, K. D. (1994). *Methods of Social Research*. (4th ed.).–New York: Free Press.
- Beržinskienė, D., Rudytė, D. (2008). Jaunimo padėties Baltijos šalių darbo rinkose dinamių pokyčių lyginamoji analizė // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 3 (12), pp. 39-47.
- Bitinas, B. (2005). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*.–Vilnius: Kronta.
- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. II dalis.–Klaipėda: S. Jokužio leidykla.
- Bruzgelevičienė, R. (2007). Lietuvos švietimo reforma ugdymo paradigmu kaitos aspektu 1988-1997. *Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*.–Vilnius: VPU.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Unquiry and Research Design. Choosing Among five Approaches*.–Thousand Oaks: Sage Publications.
- Europos Komisijos Jaunimo politikos baltoji knyga. *Naujas postūmis Europos jaunimui* (KOM(2001) 681).
- Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Judus jaunimas“ – iniciatyva išlaisvinti jaunimo potencialą, kad Europos Sąjungos ekonomikos augimas būtų pažangus, tvarus ir integracinis (KOM(2010) 477 galutinis).
- Europos Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES jaunimo strategija. Investicijos ir galimybių suteikimas. Atnaujintas atvirasis koordinavimo metodas, taikomas sprendžiant jaunimo problemas ir suteikiant jiems daugiau galimybių“ (KOM(2009) 200 galutinis).
- Europos Komisijos komunikatas Tarybai dėl su jaunimu susijusių Europos politikos krypčių Europos jaunimo reikalų sprendimas – Europos jaunimo pakto įgyvendinimas ir aktyvaus pilietiškumo skatinimas (KOM(2005) 206 galutinis).
- Europos Komisijos komunikatas „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (KOM(2010) 2020 galutinis).
- Geriausios tvarkos projektas „Profesinis rengimas ir verslumas“, Ekspertų grupės galutinė ataskaita 2009 m. lapkričio mėn. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/smes/vocational/entr_voca_lt.pdf>, [žiūrėta 2012 09 05].
- Guščinskienė, J., Čiburienė, J. (2011). Aukštųjų mokyklų orientacija į darbo rinką: praktinės patirties ugdymas // *Studijos šiuolaikinėje visuo-*

- menėje. Respublikinė mokslinė praktinė konferencija. – Šiauliai: Šiaurės Lietuvos kolegija.
15. Husserl, E. (2005). *Karteziškosios meditacijos*. – Vilnius: Aidai.
 16. Jaunimo galimybių plėtros (2007–2012 m.) strategijos projektas.
 17. Juodaitytė, A., Kazlauskienė, A., Šaparnytė, E., Rutkienė, A. (2006). *Tarpdisciplininiai tyrimai šiuolaikinėje edukologijoje. Kokybiniai tyrimai. Modulis Nr. 2. Projekto „Tarpuniversitetinio edukologijos doktorantūros konsorciumo sukūrimas“ medžiaga*.
 18. Kvale, S. (1996). *Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. – Thousand Oaks: Sage.
 19. Lazutka, R. (2010). Lietuvos studentų socialinė ir ekonominė padėtis (2007 ir 2009 metų tyrimų apžvalga). – Prieiga per internetą: <http://www.eurostudent.lt/eurostudent_Lietuva/Tyrimo_analize.html>, [žiūrėta 2012 07 31].
 20. McCulloch, G. (2011). *Historical and Documentary Research in Education*. In L. Cohen, L. Manion, K. Morrison (Eds.). *Research Methods in Education*. (7th edition). – London: Routledge.
 21. Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1715).
 22. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų priemonių planas (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. balandžio 12 d. įsakymas Nr. A1-193).
 23. Nacionalinė jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008–2012 metų programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 2 d. Nr. 339).
 24. Okunevičiūtė-Neveauskienė, L., Gruževskis, B., Pocius, A., Moskvina, J. (2007). *Jaunimo įsitvirtinimo Lietuvos darbo rinkoje galimybių tobulinimas (studija)*. – Vilnius: Darbo ir socialinių tyrimų institutas.
 25. Paulavičius, K. B., Kocai, E. (2004). *Lietuvos jaunimo užimtumas ir nedarbo prevencija. Jaunimo nedarbas: problemos ir sprendimo galimybės*. – Vilnius: Arti dizainas.
 26. Pocius A., Zabarauskaitė R. (2005). *Aukštųjų universitetinių mokyklų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje // Ekonomika ir vadyba – 2005: konferencijos pranešimų medžiaga*. Pp. 146-150.
 27. Valstybės ilgalaikė raidos strategija (Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187).
 28. Žydžiūnaitė, V. (2005). *Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimo metodologija: slaugytojų veiklos požiūriu*. Monografija. – Kaunas: Judex.

Straipsnis įteiktas: 2013 02 28

Parengtas publikuoti: 2013 06 01

Nida KVEDARAITĖ, Aušra REPEČKIENĖ, Rasa GLINSKIENĖ, Renata ŽVIRELIENĖ

OPPORTUNITIES FOR THE INCLUSION OF STUDENTS IN THE LABOUR MARKET AND ENTREPRENEURSHIP: QUALITATIVE ASSESSMENT

S u m m a r y

In the modern world, sustainable social development changes the fundamental values of post-industrial society in the EU countries as well as in Lithuania, resulting in the change of the projection to the quality of life and work of the young people as a group of the society. Students represent one of the most vulnerable social groups. Their integration in the labour market is fast becoming perhaps the most acute economic – social – political problem of nowadays. The term ‘students’ used in the operating definition of this study characterises the students of higher schools (universities

and colleges), studying in study programmes conferring a degree.

It is universally recognised in scientific circles that employment and entrepreneurship are among the key factors influencing the changes in the economy of a country, however Lithuania lacks more comprehensive studies on inclusion of young people and students in particular in the labour market and entrepreneurship. Although Lithuania is making efforts to solve the issues pertaining to the employment of students thus dealing with their unemployment problems, insufficient attention is paid to the

analysis of strategic decisions. This reveals that this *problem remains significant and relevant* in the context of country-wide and society development due to its multifaceted and dynamic nature. Its resolution demands to search for answers to the following *problem questions: how could the young people be included in the labour market? How should the youth entrepreneurship be promoted?*

In order to uncover the opportunities of Lithuanian students for the inclusion in the labour market and entrepreneurship, a qualitative study and *content analysis* of national documents regulating the youth policy and the development of opportunities as well as treaties, programmes and communications comprising the legal framework of the EU youth policy were carried out.

In the employment and labour market policies of the European Union and Lithuania special focus is placed on the policy for the inclusion of youth in the labour market and youth employment, while acknowledging that the key objectives of all member states should be oriented to the opportunities for the use of the youth potential, facilitation of participation in the labour market and improvement of entrepreneurship skills, active involvement of the young people in social and public life, economic and social development of their entrepreneurial

skills and the capacities for self-employment. The qualitative analysis of the national documents regulating the youth policy and the development of opportunities as well as treaties, programmes and communications comprising the legal framework of the EU youth policy showed that regardless of various projects and measures for the reduction of youth unemployment being pursued the problem associated with the inclusion of the students in the labour market and entrepreneurship remains on the sidelines. Consequently, based on the approach to the national economic development, the objective to enable the young people to successfully start their own businesses should be given priority seeing that a higher employment rate of this social group means lengthier period of economic activity of this generation and more rapid development of country's economy.

Opportunities for the inclusion of students in the labour market (creation of favourable environment, enhancement of cooperation with social partners, volunteering and active labour market measures) and entrepreneurship (self-employment, education on youth entrepreneurship and support for start up and development of business for the young people) were identified based on the qualitative content analysis of documents.